

PATVIRTINTA
Palangos miesto savivaldybės tarybos
2021 m. vasario 4 d. sprendimu Nr. T2-6

**PALANGOS MIESTO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2019 METŲ ATASKAITA**

(Demografinė būklė – 2020 m. duomenys, sveikatos būklė – 2019 m. duomenys)

Palanga, 2020

TURINYS

ĮVADAS.....	2
I. BENDROJI DALIS.....	2
1.1. Demografinė situacija.....	2
II. PAGRINDINIAI 2019 METŲ SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIAI IR JŲ INTERPRETAVIMAS.....	6
2.1. 2019 m. Palangos m. sav. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis.....	6
2.2. Rodiklių analizė ir interpretavimas pagal Lietuvos sveikatos strategijos iškeltus tikslus ir uždavinius.....	12
III. SPECIALIOJI DALIS.....	16
3.1. Savivaldybės prioritetinių problemų analizė	16
3.1.1. Susižalojimai dėl nukritimų (<i>W00-W19</i>) 65+ amžiaus grupėje 10 000 gyv.....	16
3.1.2. Mirtingumas dėl savižudybių (<i>X60-X84</i>) 100 000 gyv.....	19
3.1.3. Tikslinės populiacijos dalis (proc.) 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje.....	21
IV. IŠVADOS.....	24
V. REKOMENDACIJOS.....	24

ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Palangos miesto savivaldybėje (toliau – Palangos m. sav.) vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos nuostatais, patvirtintais Lietuvos respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014 – 2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetas kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje pateikti visuomenės sveikatai reikšmingi rodikliai, kurie susieti su tam tikru Lietuvos strategijos tikslu ir uždaviniu.

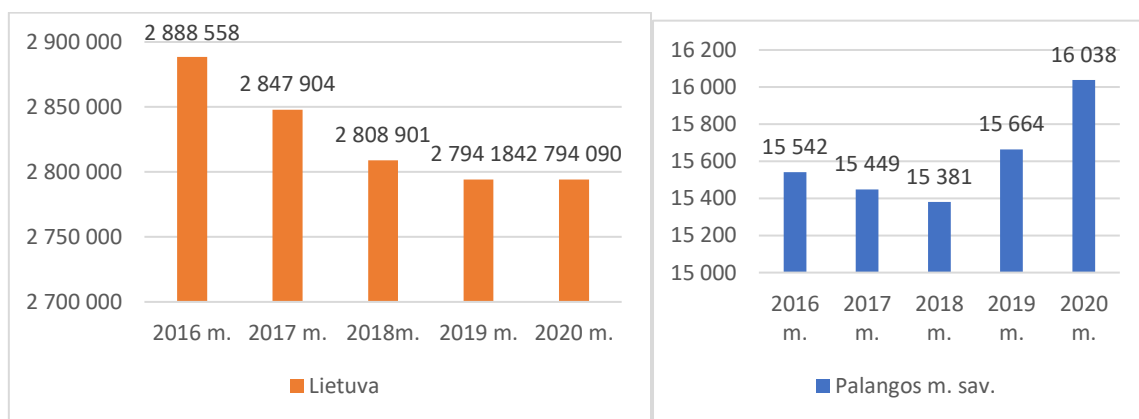
Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais: Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu, Higienos instituto sveikatos informacijos centro parengtu leidiniu „Visuomenės sveikatos būklė savivaldybėse 2019 m.“, visuomenės sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt.

I. BENDROJI DALIS

1.1. Demografinė situacija

Gyventojų skaičius. 2020 m. pradžioje Palangos m. sav. gyveno 16 038 gyventojai – 657 arba 4,3 proc. daugiau gyventojų nei 2018 metų pradžioje. Gyventojų skaičius Palangos m. sav. nuo 2018 m. kasmet didėja (1 pav.).

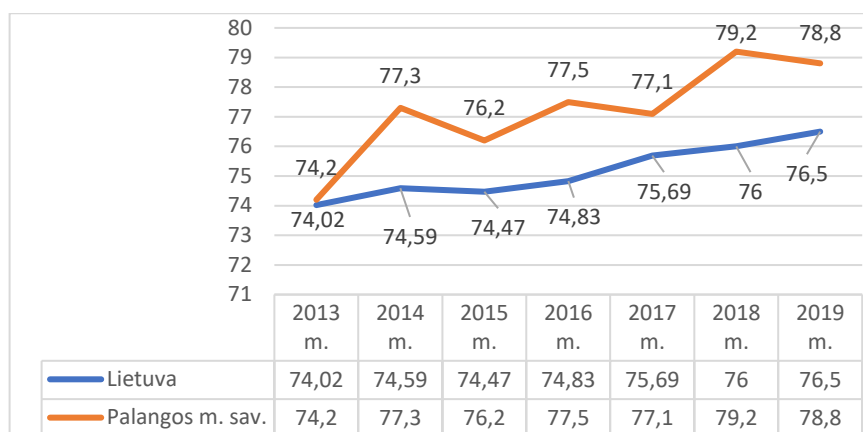
2020 m. pradžioje moterų buvo 1 856 daugiau nei vyrų (atitinkamai 8 947 ir 7 091) ir jos sudarė 55,8 proc. visų Palangos m. sav. gyventojų.

1 pav. Nuolatinis gyventojų skaičius 2016 – 2020 m. Lietuvos Respublikoje ir Palangos m. sav. (abs. sk.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. 2019 m. Palangos m. sav. vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 78,8 metai. Lietuvos rodiklis – 76,5 metai. Tai reiškia, jog Palangos m. sav. gyventojai turi tikimybę išgyventi 2,3 metais ilgiau nei visos šalies gyventojai (2 pav.).

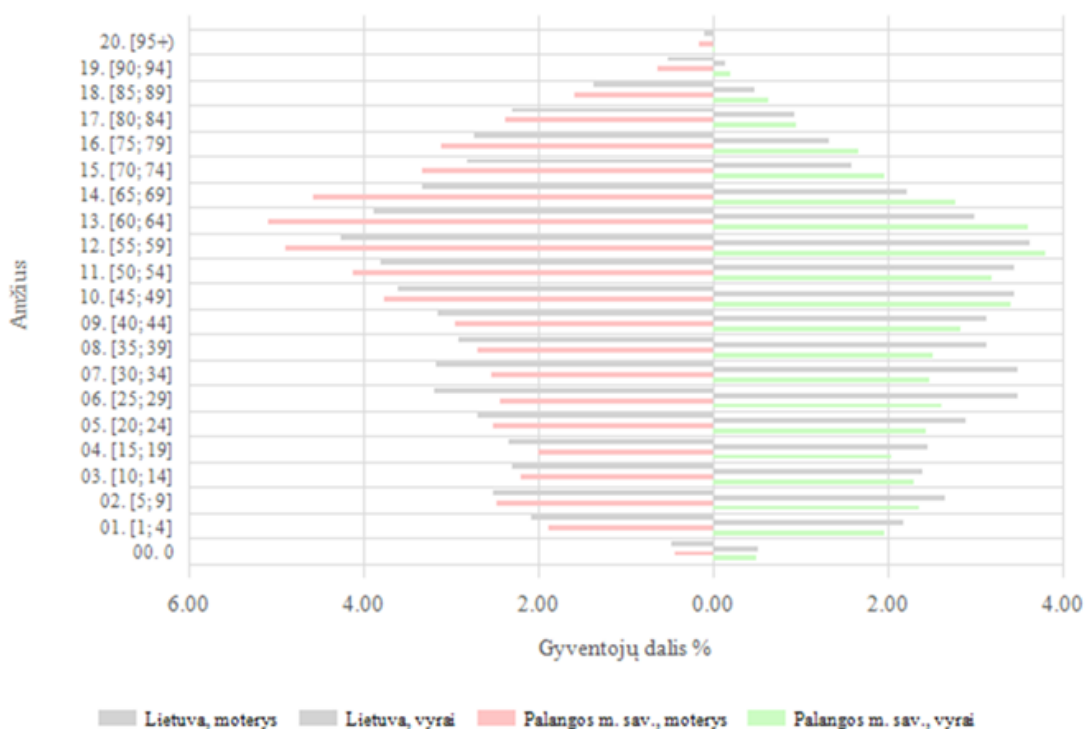
2 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvos Respublikoje ir Palangos m. sav. 2013 – 2019 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Gyventojų amžius. 2020 m. pradžioje Palangos m. sav. didžiąją gyventojų dalį sudarė darbingo amžiaus asmenys (9 266, arba 57,8 proc.), antroje vietoje – pensinio amžiaus asmenys (65 metų amžiaus ir vyresni) (4 367, arba 27,2 proc.), trečioje – vaikai iki 15 metų amžiaus (2 405, arba 15 proc.).

Palangos m. sav. 2019 m. padidėjo vyresnių nei 55 amžiaus moterų ir vyrų skaičius lyginant su 2015 m., o sumažėjo jaunesnio nei 55 metų amžiaus asmenų dalis. Palangos m. sav. išlieka aktualus gyventojų senėjimo klausimas, kaip ir daugelyje kitų Lietuvos savivaldybių. Demografinę situaciją Lietuvoje ir Palangos m. sav. galime stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas Lietuvos ir Palangos m. sav. gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes (3 pav.).

Amžiaus profilis, 2019

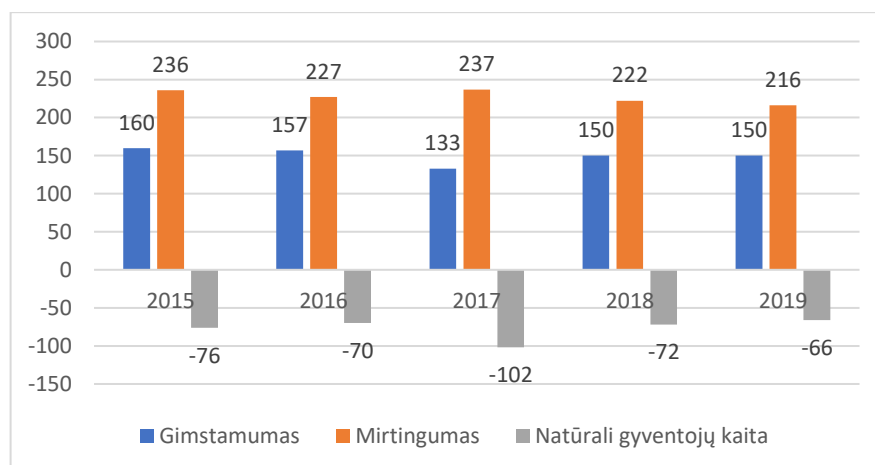
3 pav. Palangos m. sav. demografinis medis

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Gimstamumas. 2019 m. Palangos m. sav. natūralios gyventojų kaitos rodiklis buvo neigiamas (-4,2 1000-iai gyventojų, t. y. -66 asmenys). Tai rodo, kad savivaldybėje buvo registruojamas didesnis mirtingumas nei gimstamumas.

2019 m. gimė 150 kūdikių (75 berniukai ir 75 mergaitės), tai sudarė 0,5 proc. visų Lietuvoje gimusių vaikų. Gimstamumo rodiklis 1000-iai gyventojų buvo 9,5 (Lietuvoje – 9,8).

Mirtingumas. Per 2019 m. Palangos m. sav. mirė 216 asmenų (111 vyrų ir 105 moterys), tai 6 asmenimis mažiau nei 2018 m. ir net 21 asmeniu mažiau nei 2017 m. Viso nuo 2017 m. iki 2019 m. mirtingumas sumažėjo 10 proc. (27 asmenimis). Mirtingumo rodiklis 2019 m., 1000-iai gyventojų Palangos m. sav. – 13,6, o Lietuvoje – 13,7. 2019 m. Palangos m. sav. mirę asmenys sudarė 0,6 proc. visoje Lietuvoje mirusių asmenų (4 pav.).

4 pav. Natūrali Palangos m. sav. gyventojų kaita (abs. sk.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

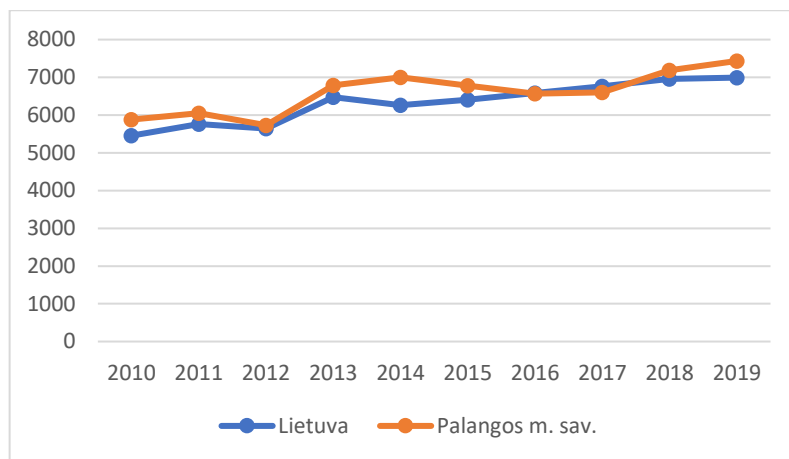
Pagrindinės mirties priežastys. 2019 m. Palangos m. sav. daugiausiai mirčių atvejų buvo užregistruota dėl *kraujotakos sistemos ligų (I00-I99)* (122 atvejai arba 56,48 proc.). Lyginant su 2018 m. (128 atvejai arba 57,66 proc.). Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų sumažėjo 1,18 proc.

Palangos m. sav. gyventojų mirties priežasčių struktūroje antrąją vietą 2019 m. užima mirties atvejai dėl *piktybinių navikų (C00-C96)* (47 atvejai arba 21,76 proc.). Lyginant su 2018 m. (45 atvejai, 20,27 proc.), 2019 m. padidėjo 1,49 proc.

Išorinės mirties priežastys (V00-Y89) užima trečiąją vietą pagal mirties priežastis Palangos m. sav. (11 atvejų, 5,09 proc.). Išorinių mirties priežasčių struktūroje 2019 m. dominavo transporto įvykiai. Lyginant su 2018 m. (5 atvejai, 2,25 proc.), 2019 m. rodiklis išaugo beveik 3 proc.

Migracijos rodikliai. 2019 m. Palangos m. sav. vidaus migracijos *neto* rodiklis buvo teigiamas – 393. Viso 2019 metais atvykusių buvo 861 asmuo, išvykusiųjų – 468 asmenys. Tarptautinės migracijos *neto* rodiklis Palangos m. sav. taip pat teigiamas – 2,9. Tai rodo, kad Palangos m. sav. buvo daugiau imigruojančių asmenų. Lyginant su 2018 m., emigruojančių asmenų tiek Lietuvoje, tiek Palangos m. sav. sumažėjo. Nuo 2016 m. asmenų, emigravusių iš Palangos m. sav. skaičius sumažėjo nuo 348 iki 174, t. y. 174 asmenimis.

Sveikata savivaldybėje Sveikata savivaldybėje. Palangos m. sav. 2019 m. naujai susirgusių asmenų (toliau – sergamumas) (A00-T98) buvo 11 783 (7 433,6 /10 000 gyv.), iš jų 6 760 moterų ir 5 023 vyrų. Lyginant su 2018 m. (7 188,7 /10 000 gyv.) – sergamumas padidėjo 3 proc. ir buvo didesnis nei Lietuvos vidurkis (6 983,0 /10 000 gyv.) (5 pav.).

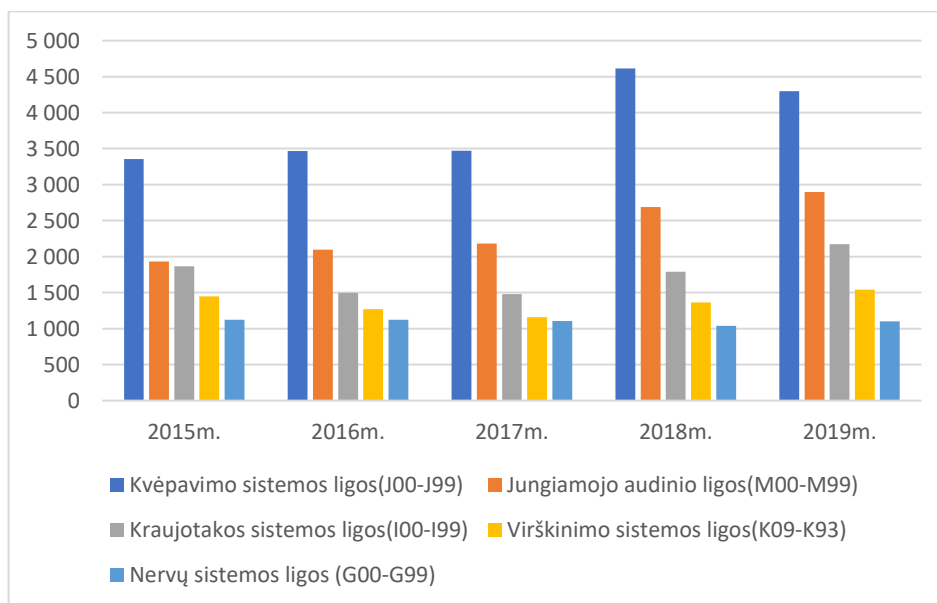
5 pav. Sergamumas (A00-T98) Lietuvos Respublikoje ir Palangos m. sav. 10 000 gyventojų 2010-2019 m. (abs. sk.)

Šaltinis. Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Pagrindinės ligos, kuriomis sirgo Palangos m. sav. gyventojai. Palangos m. sav. 2019 m. dažniausiai diagnozuotos buvo kvėpavimo sistemos ligos (J00-J99), kuriomis sirgo 4 298 asmenys. Sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis 2019 m. (271,1/1000 gyv.), palyginti su 2018 m. (297,1/1000 gyventojų), sumažėjo 9 proc.

Palangos m. sav. 2019 m. gyventojų sergamumo struktūroje antrą vietą užima jungiamojo audinio ligos (M00-M99), kuriomis sirgo 2 897 asmenys. Sergamumas jungiamojo audinio ligomis 2019 m. (182,7/1000 gyv.), palyginti su 2018 m. (173,2/1000 gyventojų), padidėjo 5,5 proc.

Palangos m. sav. 2019 m. gyventojų sergamumo struktūroje trečią vietą užima kraujotakos sistemos ligos (I00-I99), kuriomis sirgo 2 173 asmenys. Sergamumas kraujotakos sistemos ligomis 2019 m. (137,0/1000 gyv.), palyginti su 2018 m. (115,3/1000 gyventojų), padidėjo 19 proc. (6 pav.).

6 pav. Pagrindinės sergamumo ligos Palangos m. sav. 2015-2019 m. (absoliutūs skaičiai)

Šaltinis. Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

II. PAGRINDINIAI 2019 METŲ SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIAI IR JŲ INTERPRETAVIMAS

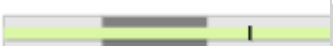

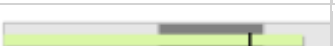

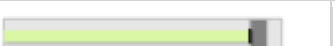
2.1 2019 m. Palangos m. sav. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Palangos m. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Palangos m. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2019 m.“. Pirmajame lentelės stulpelyje pateikiami visuomenės sveikatos stebėsenos rodikliai, suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos strategijos numatomus įgyvendinti tikslus. Antrajame stulpelyje pateikiama savivaldybės rodiklio reikšmė, trečiajame stulpelyje – Lietuvos rodiklio reikšmė, ketvirtajame – Lietuvos sveikatos 2014 – 2025 metų strategijos suplanuota (numatyta) atitinkamo rodiklio reikšmė (siekinys) 2021 metams.

Analizuojant savivaldybių rodiklius, reiktų vertinti ir absoliučius skaičius bei atkreipti dėmesį į tai, kad Palangos m. sav. yra priskiriama prie mažai gyventojų turinčių savivaldybių (mažiau negu 20 000). Mažai gyventojų turinčiose savivaldybėse rodikliai yra labai „jautrūs“, todėl dėl mažo gyventojų skaičiaus yra skaičiuojamas 3 metų vidurkis. Mažų savivaldybių rodiklių vidurkiai vėliau lyginami su kitų savivaldybių bei Lietuvos naujausiais duomenimis.

1 lentelė. Palangos m. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2019 m.

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	➔	78.8	79	79.0	1.03	76.5	70.7		79.1
Išvengiamas mirtingumas proc.	⬇	26.4	57	24.7	0.83	31.8	40.3		22.1
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	➔	18.9	3	8.5	0.80	23.5	97.8		0.0
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	⬆	22.2	3	9.1	0.97	23.0	119.4		0.0
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	⬇	37.9	6	32.0	1.02	37.1	121.4		3.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl.	⬆	95.5	162	87.3	1.89	50.5	173.3		27.4

Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	↓	1.0	91	0.9	0.53	1.9	6.4		0.3
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	↑	23.6	374	2.1		0.0	-34.8		28.4
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↓	69.4	11	57.7	0.81	85.7	195.5		28.6
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	→	70.1	11	55.5	0.84	83.6	215.7		20.9
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	↓	74.0	124	75.4	0.50	146.6	350.4		42.0
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	10.1	160	12.4	0.44	23.1	81.9		1.7
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	0.6	1	0.3	0.19	3.1	8.0		0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	–	0.0	0	0.4	0.00	1.0	2.9		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	↑	186.9	71	190.8	1.28	145.7	197.2		92.6
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	↓	48.3	44	54.0	0.78	61.6	146.4		42.2
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyv.	↓	37.2	59	34.4	0.72	51.6	139.3		12.8
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-	→	76.3	121	72.5	0.96	79.5	679.8		0.0

A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)										
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį										
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	4.9	24.2		0.0	
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	4.8	25.2		0.0	
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	12.6	2	10.6	0.81	15.5	73.3		0.0	
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	9.0	2	9.2	0.59	15.2	123.5		0.0	
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių										
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	6.3	1	3.1	0.82	7.7	48.5		0.0	
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	4.8	1	2.4	0.63	7.6	58.9		0.0	
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↑	6.3	1	3.1	2.74	2.3	13.5		0.0	
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↑	4.8	1	2.4	2.18	2.2	11.4		0.0	
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	↑	10.1	16	7.3	1.51	6.7	16.4		0.9	
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą										
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↓	3989.4	3989	2273.2	4.11	969.6	34386.4		29.7	
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą										
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą										

Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	6.3	1	4.2	2.17	2.9	12.6		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	7.6	1	4.3	2.53	3.0	16.2		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	→	12.6	2	10.6	0.63	19.9	79.5		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	13.8	2	10.4	0.72	19.2	71.4		0.0
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	99.8	100	81.8	1.35	74.1	352.2		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	↑	70.1	15851	71.6	0.35	199.2	70.1		395.0
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↑	58.5	15851	59.6	0.34	171.3	49.9		374.3
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	↑	35.3	41	34.1	0.93	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	→	36.7	581	33.4	1.17	31.4	56.8		15.5
IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.	↓	6.4	85	5.9	0.91	7.0	10.5		3.4
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk.	→	2.5	187	2.4	1.47	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv.	↓	6.9	11	6.9	0.96	7.2	2.5		13.8

Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	↑	8.5	133992	8.4	0.93	9.1	11.2		6.4
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	0.2	0.00	0.6	1.4		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	0.0	0.00	0.3	1.3		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	↓	0.6	1	0.9	0.30	2.0	4.9		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	↑	6.7	1	6.7	2.03	3.3	16.7		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, %	→	91.6	141	88.6	0.99	92.9	86.4		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės), %	→	85.5	130	85.6	0.93	91.9	66.7		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	13.5	162	18.7	0.90	15.00	1.6		57.0
Vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↑	25.9	364	25.8	1.25	20.7	9.8		32.3
Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk.	—	0.0	0	0.0	0.00	3.9	14.0		0.0

1000 15-17 m. moterų									
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	769.7	122	831.3	1.03	748.0	1466.6		400.8
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	645.1	122	702.8	0.88	733.0	1467.1		575.7
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↓	296.5	47	293.2	1.03	287.8	439.9		199.4
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↓	241.0	38	241.6	0.88	273.5	366.2		210.0
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	170.3	27	191.2	0.97	176.1	568.2		28.6
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	→	140.9	27	158.0	0.82	172.4	455.9		48.1
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	→	81.4	129	76.2	1.33	61.2	106.8		29.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	↑	36.0	1055	34.4	0.68	52.9	18.4		73.2
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	→	46.3	1711	47.0	0.82	56.4	31.3		78.8
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	↓	49.4	2886	50.5	0.88	56.3	32.3		69.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	→	50.2	1874	48.5	1.04	48.2	28.2		66.3

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt

2.2. Rodiklių analizė ir interpretavimas pagal Lietuvos sveikatos strategijos iškelto tikslus ir uždavinius

Atsižvelgiant į Lietuvos sveikatos strategijos (LSS) **1 tikslą** – **sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį**, ir iškelto uždavinius tikslui pasiekti bei remiantis 1 lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai Palangos m. sav. savivaldybėje ženkliai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio. Kasmet spalio mėn. Nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinės sistemoje formuojamas vaikų sąrašas nuo 6 iki 18 metų, kurių deklaruota gyvenamoji vieta yra Palangos miesto savivaldybė, tačiau jie nėra registruoti Mokinių registre. 2019 metų duomenimis Palangos miesto savivaldybės teritorijoje tokių vaikų buvo 162, iš jų net 155 išvykę su tėvais gyventi ir mokytis į užsienį, kitiems – mokymas neprivalomas (privalomas mokymas vaikams iki 16 metų pagal Švietimo įstatymo 46 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostatas). Kasmet nesimokančių sąrašė vaikų pavardės kartojasi ir organizuojant šių vaikų paiešką nesimokymo priežastys nesikeičia. Pagrindinė priežastis – išvykimas gyventi į užsienį. Palangos m. sav. rodiklis (95,5/1 000 moksleivių) viršija Lietuvos rodiklį (50,5/1 000 moksleivių), todėl ji patenka į raudonąją zoną.

1.2. Analizuojant uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenės lygiu**“ įgyvendinimą atspindinčius rodiklius, visi 5 rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį.

2 tikslui „**Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką**“ įgyvendinti numatyti 4 uždaviniai:

2.1. Vertinant uždavinio „**Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ įgyvendinimą, rodiklis „*Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.*“ Palangos m. sav. patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2019 m. Palangos m. sav. užregistruota 71 susižalojęs dėl nukritimų vyresnis nei 65 metų amžiaus gyventojas. Palangos rodiklis (186,9/10 000 gyv.) viršija Lietuvos rodiklį (145,7/10 000 gyv.).

2.2 Uždavinio „**Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai buvo geresni arba ženkliai nesiskyrė už Lietuvos vidurkį.

2.3. Uždavinio „**Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ įvertinus numatytus 3 rodiklius pagal santykį Palangos m. sav./Lietuva, 2 rodikliai pateko į raudonąją zoną. 2019 m. Palangos m. sav. *dėl transporto įvykių mirė* 1 pėsčiasis. Palangos m. sav. rodiklis (6,3/100 000 gyv.) viršija Lietuvos rodiklį (2,3/100 000 gyv.), todėl ji patenka į raudonąją zoną. Taip pat paaiškinama savivaldybės „jautrumu“, dėl mažesnio gyventojų skaičiaus.

2019 m. Palangos m. sav. 16 gyventojų *patyrė traumas transporto įvykiuose*. Palangos m. sav. rodiklis (10,1/10 000 gyv.) patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). Lietuvos rodiklis – 6,7/10 000 gyventojų.

2.4. Uždavinio „**Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą**“ įgyvendinimui matuoti yra numatytas 1 rodiklis. 2019 m. Palangos m. sav. 1 kv. km. teko 3 989 kg į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų. Lietuvoje 2019 m. į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmesta 969,6 kg teršalų, tenkančių 1 kvadratiniam kilometrui.

Miestuose oro užterštumui didžiausią įtaką turi mobilių šaltinių (kelių transporto) bei stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmetami teršalai. Oro užterštumas antropogeninės kilmės teršalais priklauso ne tik nuo išmetimų dydžio, bet ir nuo to, ar jie kaupsis išmetimo vietose, ar bus išsklaidyti didesnėje erdvėje. Todėl oro kokybei didelę įtaką turi meteorologinės sąlygos, teršiančių medžiagų sklaidos dinamiškumas, taršos šaltinių pobūdis, bendra foninė būklė.

3 tikslui „**Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą**“ numatyti 2 uždaviniai, kurių įgyvendinimą atspindi 8 rodikliai:

3.1. Uždavinių „**Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą**“ didžioji dalis rodiklių pateko į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

2019 m. užregistruota 1 mirtis dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu. Palangos m. sav. rodiklis (6,3/100 000 gyv.) yra didesnis už Lietuvos rodiklį (2,9/100 000 gyv.), todėl Palangos m. sav. patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). Paaiškinama savivaldybės „jautrumu“ kiekvienam mirties atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus.

Palangos m. sav. buvo užregistruota 16 nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai). Palangos m. sav. rodiklis (99,8/100 000 gyv.) yra didesnis už Lietuvos rodiklį (74,1/100 000 gyv.), todėl Palangos m. sav. patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2017 m. Palangos m. sav. buvo užregistruoti 4 nusikaltimai (25,9/100 000 gyv.), 2018 m. – 10 nusikaltimų (64,4/100 000 gyv.). Lyginant 2017 m. ir 2019 m., stebima nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, didėjimo tendencija.

2019 m. Palangos m. sav. buvo 226 galiojančios licencijos verstis mažmenine prekyba tabako gaminiiais ir 271 licencija verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais. Palangos m. sav. vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiiais teko 70,1 gyventojų, o vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais teko 58,5 gyventojų, todėl Palangos m. sav. patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

3.2. Uždavinių „**Skatinti sveikos mitybos įpročius**“ įgyvendinimui matuoti yra numatytas vienas rodiklis. Higienos instituto duomenimis, Palangos m. sav. 41 kūdikis buvo išimtinai žindyti iki 6 mėn. amžiaus, Palangos m. sav. rodiklis (35,3 proc.) lyginant su Lietuvos rodikliu (37,8 proc.) yra mažesnis, todėl ji patenka į geltonąją zoną.

4 tikslas – užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius, kuriam pasiekti išskelti uždaviniai:

4.1. Uždavinių „**Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ įgyvendinimui matuoti numatyti 2 rodikliai ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos rodiklių.

4.2. Uždavinių „**Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 6 rodikliai. Įvertinus šiuos rodiklius pagal santykį: Palangos m. sav. rodikliai ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos vidurkio.

4.3. Uždavinių „**Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą**“ įgyvendinimui 3 rodikliai pateko į prasčiausių rodiklių zoną. Higienos instituto duomenimis, 2019 m. Palangos m. sav. mirė 1 kūdikis. Palangos m. sav. rodiklis (6,7/1 000 gyvų gimusių kūdikių) yra aukštesnis už Lietuvos rodiklį (3,3/1 000 gyvų gimusių kūdikių). Savivaldybė pateko į raudonąją zoną dėl „jautrumo“ kiekvienam mirties atvejui, kurį lemia mažesnis gyventojų skaičius.

2019 m. Palangos m. sav. 141 vaikas (2 metų amžiaus) buvo paskiepytas MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės) vakcina (1 dozė). Palangos m. sav. rodiklis (91,6 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (92,9 proc.) ir pateko į raudonąją zoną. 2015 m. Palangos m. sav. buvo paskiepyti – 95,68 proc., 2016 m. – 93,7 proc., 2017 m. – 88,8 proc., 2018 m. – 85,2 proc. Buvo stebima vaikų skiepavimo šia vakcina mažėjimo tendencija, todėl 2018 m. šis rodiklis buvo priskirtas prie prioritetinių analizuojamųjų rodiklių. Lyginant 2018 m. su 2019 m. šis rodiklis pagerėjo 6,4 proc.

2019 m. Palangos m. sav. 130 vaikų buvo paskiepyti DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielitito ir B tipo *Haemophilus influenzae* infekcijos vakcina (3 dozės). Kadangi Palangos m. sav. rodiklio reikšmė (85,5 proc.) mažesnė už Lietuvos (91,9 proc.), ji patenka į raudonąją zoną. 2016 m. Palangos m. sav. šia vakcina buvo paskiepyti – 93,6 proc., 2017 m. – 90,9 proc., 2018 m. – 85,6 proc., 2019 m. – 85,5 proc. Stebima vaikų skiepavimo šia vakcina mažėjimo tendencija.

Higienos instituto duomenimis, 2019 m. Palangos m. sav. 162 vaikų krūminiai dantys buvo padengti silantinėmis medžiagomis. Palangos m. sav. rodiklis (13,5 proc.) atitinka

Lietuvos rodiklį (15,0 proc.), todėl patenka į geltonąją zoną. 2016 m. Palangos m. sav. 21,4 proc. vaikų krūminiai dantys buvo padengti silantinėmis medžiagomis, 2017 m. – 20,1 proc., 2018 m. – 18,6 proc. 2019 m. – 13,5 proc. Stebima šios programos įgyvendinimo apimčių mažėjimo tendencija.

4.4. Uždavinio „**Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 8 rodikliai. Įvertinus šiuos rodiklius pagal santykį: Palangos m. sav./Lietuva, 3 rodikliai patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

2019 m. Palangos m. sav. diagnozuoti 129 nauji II tipo cukrinio diabeto atvejai. Palangos m. sav. rodiklis (81,4/10 000 gyv.) yra didesnis už Lietuvos rodiklį (61,2/10 000 gyv.), todėl patenka į raudonąją zoną.

Krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programa yra skirta moterims nuo 50 iki 69 metų amžiaus. Šio amžiaus moterims kartą per 2 metus nemokamai gali būti atliekamas mamografinis tyrimas. Palangos m. sav. 2018-2019 m. šia programa pasinaudojo 1 055 moterys. Palangos m. sav. rodiklis (36,0 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (52,9 proc.), todėl ji patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2017 m. programoje dalyvavo 32,4 proc. moterų, 2018 m. – 34,7 proc. Nuo 2017 m. stebimas didėjantis dalyvių skaičius programoje, tačiau lyginant su Lietuva, Palangos m. sav. vis dar patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

2017 – 2019 m. Palangos m. sav. *gimdos kaklelio piktybinių navikų* prevencinių priemonių programoje dalyvavo 1711 moterų. Palangos m. sav. rodiklis (46,3 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (56,4 proc.), todėl patenka į raudonąją zoną.

Remiantis 2019 m. Palangos m. sav. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profiliu bei įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, kad:

1. 14 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona).
2. 22 rodikliai patenka į Lietuvos rodiklių atitinkančią grupę (geltonoji zona).
3. 15 rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):
 1. Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksleivių;
 2. Traumų dėl nukritimų (W00 – W19) 65+ amžiaus grupėje skaičius 10 000 gyv.;
 3. Pėsčiųjų mirtingumas nuo transporto įvykių (V00 –V09) 100 000 gyv.;
 4. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.;
 5. Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km.;
 6. Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
 7. Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.;
 8. Gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai;
 9. Gyventojų skaičius, tenkantis 1 alkoholio licencijai;
 10. Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių;
 11. 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, procentais;
 12. 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, *Haemophilus influenzae* B skiepavimo apimtys (3 dozės), procentais;
 13. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.;
 14. Tikslinės populiacijos dalis procentais, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūtis vėžio programoje;
 15. Tikslinės populiacijos dalis procentais, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programos

III. SPECIALIOJI DALIS

3.1. Savivaldybės prioritetinių problemų analizė

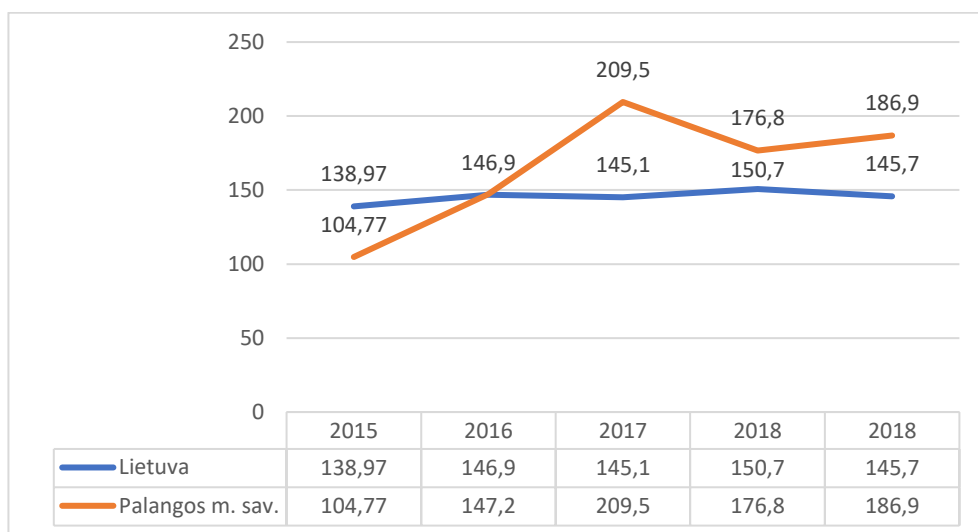
Remiantis Palangos m. sav. 2019 m. visuomenės sveikatos stebėsenos profilio rodiklių aptarimu, iš jų detaliai analizei ir interpretavimui, kaip prioritetines problemas pasirinkti šie rodikliai:

- **Traumų dėl nukritimų** (W00 - W19) 65+ amžiaus grupėje skaičius 10 000 gyventojų
- **Savižudybių skaičius** (X60 - X84) 100 000 gyv.
- **Tikslinės populiacijos dalis procentais, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje**

3.1.1. Susižalojimai dėl nukritimų 65+ amžiaus grupėje

Analizuojant Palangos m. sav. visuomenės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilį, stebima aukšto susižalojimo dėl nukritimo problema. Aukšto sužalojimų dėl nukritimo 65+ amžiaus grupėje rodiklio analizė savivaldybėj būtina įgyvendinant Lietuvos sveikatos programos tikslo „Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką“ uždavinį „Kurti palankias darbo ir buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą“ bei ieškant šios problemos priežasčių ir sprendimo būdų.

Lietuvoje 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenų susižalojimai dėl nukritimų 100 000 gyventojų didėja, Palangos m. sav. didžiausią reikšmę rodiklis buvo pasiekęs 2017 m., o nuo 2018 m. rodiklio reikšmė sumažėja 15,7 procentais. Tačiau Palangos m. sav. rodiklis vis dar patenka į raudonąją kvintilių zoną, kadangi eilę metų buvo stebimas rodiklio didėjimas neigiama prasme, o 2018 m. santykiui su Lietuva naudojamas 3 metų slankusis vidurkis. 2019 m. Palangos m. sav. užregistruota 75 susižalojė dėl nukritimų vyresni nei 65 metų amžiaus gyventojai. Palangos m. sav. rodiklis (186,9/10 000 gyv.) viršija Lietuvos rodiklį (145,7/10 000gyv.), todėl patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona) (7 pav.).

7 pav. Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65 + m. amžiaus grupėje 10 000 gyv. 2016 – 2019 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Palangos m. sav. 2019 m. susižalojimus nukritus daugiausia patyrė 85 m. ir vyresnio amžiaus asmenys. Kiekvienoje vyresnio amžiaus asmenų grupėje susižalojimų dėl nukritimų padaugėjo (2 lentelė).

2 lentelė. Ambulatorinių ligonių ir stacionare gydytų ligonių susižalojus dėl nukritimų 65+ skaičius (W00-W19) pagal amžiaus grupes Palangos m. sav. 2013 – 2019 m.

Amžiaus grupė	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
65-69 m.	54	57	73	81	86
70-74 m.	45	33	52	45	49
75-79 m.	45	38	69	62	49
80-84 m.	40	45	61	61	49
85 + m.	40	58	59	65	84
Iš viso	224	231	314	314	317

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

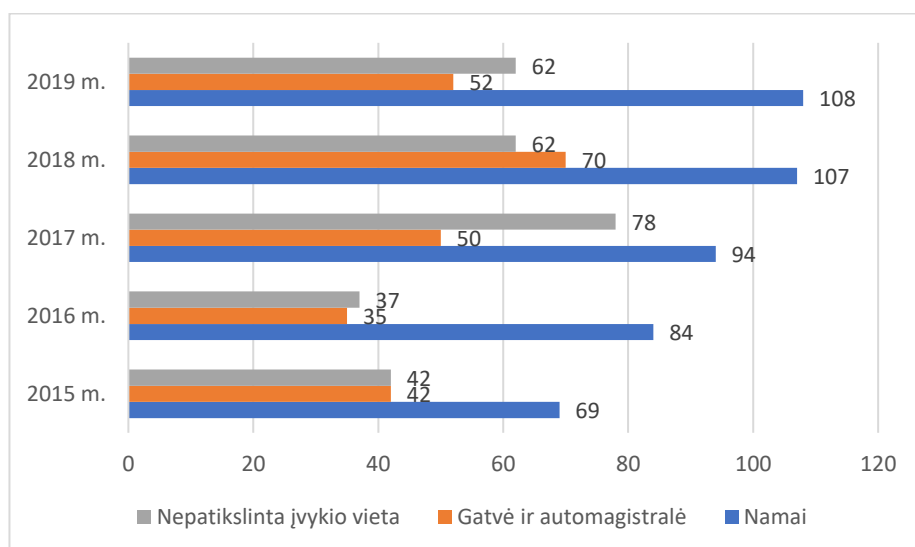
2016 – 2019 m. Palangos m. sav. 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenys daugiausia patyrė klubų ir kojų sužalojimus (S70 – S99), dėl kurių buvo gydomi stacionare (3 lentelė).

3 lentelė. Palangos m. sav. 2015 – 2017 m. 65+ stacionaro ligonių skaičius susižalojus dėl nukritimų pagal klinikinės traumos pavadinimą 2015-2019 m.

Klinikinės traumos pavadinimas	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Galvos sužalojimai (S00-S09)	39	31	39	50	49
Kaklo ir krūtinės ląstos sužalojimai (S10-S29)	17	13	22	23	28
Pilvo, juosmens, stuburo juosmeninės dalies ir dubens sužalojimai (S30-S39)	16	18	12	18	19
Pečių lanko ir rankos sužalojimai (S40-S69)	61	63	107	92	91
Klubų ir kojų sužalojimai (S70-S99)	87	97	129	121	122
Kelių kūno sričių sužalojimai (T00-T07)	4	6	4	10	6

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

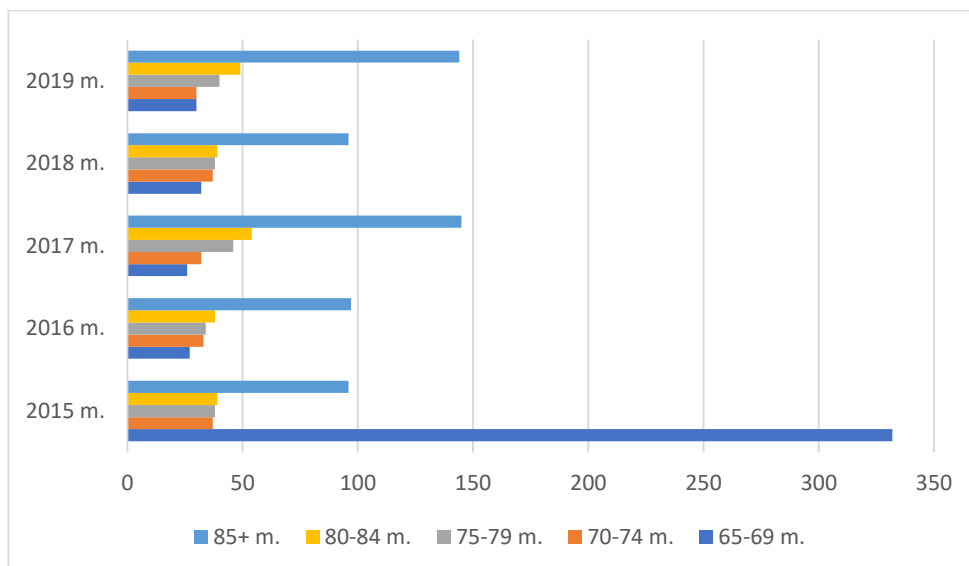
Lietuvoje, pradėjus naudoti TLK-10-AM, atsirado galimybė nurodyti traumos vietą ir veiklą. Pagal šią klasifikaciją koduojama nuo 2011 m. balandžio 1 d. 2019 m. pagal traumos vietą tarp ligonių gydytų dėl traumų stacionare didžiausią dalį sudarė įvykiai namuose (8 pav.).

8 pav. 65+ ambulatorinių ir stacionaro ligonių skaičius susižalojus dėl nukritimų pagal įvykio vietą Palangos m. sav. 2015 – 2019 m. (abs. sk.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Staigus mirtingumo dėl nukritimų atvejų skaičiaus didėjimas pastebimas jau 45 – 65 metų amžiaus žmonių grupėje, tačiau vyresnio amžiaus žmonių grupėje t. y. 65+ m. šis rodiklis išlieka didžiausias. Viena iš galimų šio rodiklio didėjimo priežasčių yra tai, jog dėl osteoporozės ir prastos sveikatos vyresnių nei 65+ žmonių traumos paprastai yra sunkesnės, dažniau sukelia komplikacijų, po kurių ilgiau sveikstama arba mirštama. Statistiškai reikšmingas skirtumas stebimas 85+ amžiaus grupėje, kuomet mirtingumo tikimybė nuo nukritimo 2019 m. išauga net 49 procentais (9 pav.).

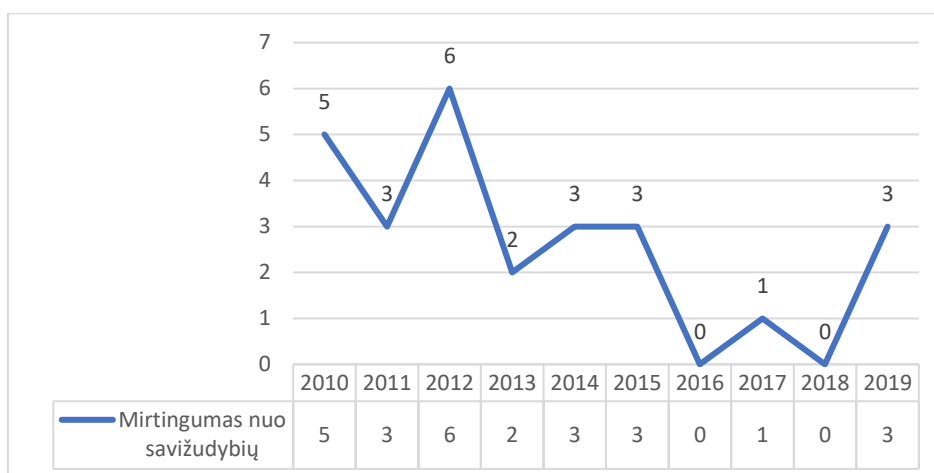
9 pav. Mirtingumas dėl nukritimų (W00-W19) Palangos m. sav. 2015–2019 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3.1.2. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų

2019 m. Lietuvoje nusižudė 657 (23,5/100 000 gyv.). Lietuvos žemėlapyje pagal mažiausius standartizuotus savižudybių rodiklius labiausiai išsiskyrė šiaurės vakarinėje dalyje esančios savivaldybės. Vertinant savivaldybių savižudybių rodiklius, reiktų atsižvelgti į savivaldybėje gyvenančių gyventojų skaičių, kadangi daugiausiai dėl savižudybių miršta didžiųjų Lietuvos savivaldybių gyventojai (Vilniaus m. sav. – 69, Kauno m. sav. – 64, Klaipėdos m. sav. – 28, Šiaulių m. sav. – 25 nusižudę gyventojai), tačiau šių savivaldybių rodiklių reikšmės geresnės, lyginant su šalies vidurkiu. Tuo tarpu mažesnėse savivaldybėse (Kelmės sav. – 12, Rokiškio r. sav. – 14, Kėdainių r. sav. – 19 savižudybių), rodiklis yra raudonoje – blogoje pozicijoje, kadangi šios savivaldybės labai „jautrios“ kiekvienam savižudybės atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus. 2019 m. Lietuvoje nebuvo nei vienos savižudybės tik Neringos sav., todėl ši problema aktuali ir opi beveik visoms savivaldybėms, nors rodiklis, lyginant su 2018 m., sumažėjo nuo 24,4 iki 23,5/100 000 gyv.

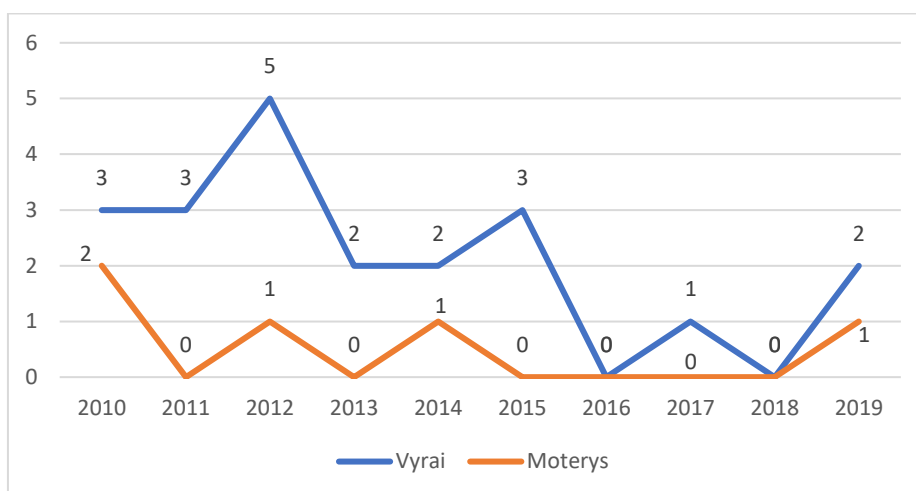
Vertinant mirtingumo rodiklį dėl savižudybių Palangos m. sav. rodiklis 2019 m. patenka tarp savivaldybių, kuriose vertinamas rodiklis atitinka Lietuvos vidurkį. 2019 m. Palangos m. sav. nusižudė 3 gyventojai (18,9/100 000 gyv.), 2018 m. Palangos m. sav. neužregistruota nei vienos savižudybės. Daugiausia savižudybių užfiksuota 2010 m. ir 2012 m. Nuo 2015 m., buvo stebima savižudybių skaičiaus mažėjimo tendencija (10 pav.).

10 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) Palangos m. sav. 2010-2019 m. (abs. sk.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant savižudybių skaičių pagal lytį, 2019 m. nusižudė 2 vyrai ir 1 moteris (*absoliutūs skaičiai*). Stebint savižudybių rodiklį nuo 2010 m., matyti, kad vyrų savižudybių skaičius išlieka didesnis nei moterų. Iš viso nuo 2010 m. iki 2019 m., nusižudė 21 vyras ir 5 moterys (11 pav.).

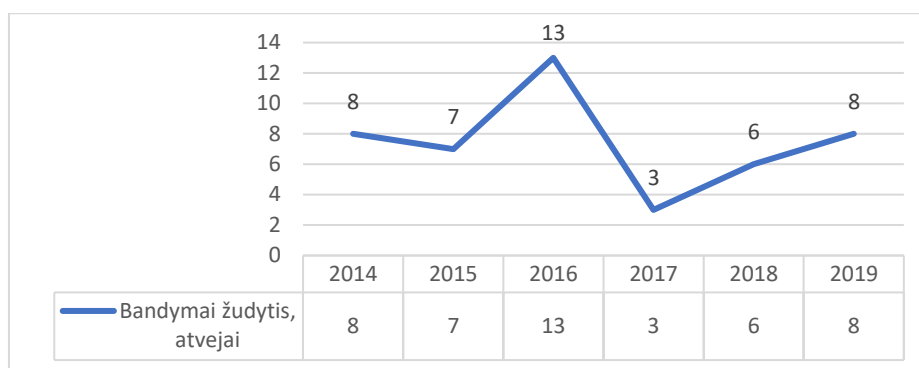
11 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) pagal lytį 2010-2019 m. (abs. sk.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant savižudybių skaičių pagal amžių, stebima, kad daugiausia žudosi asmenys nuo 30 iki 39 metų ir nuo 60 iki 69 metų amžiaus.

Nuo 2017 m. paskelbtas naujas rodiklis „Bandymų žudytis (X60-X64, X66-X84) skaičius 100 000 gyventojų“. 2019 m. Lietuvoje užregistruoti 1037 bandymai nusižudyti (37,1 bandymai žudytis 100 000 gyv.). Tačiau įdomu tai, kad 1037-iuose bandymuose žudytis dalyvavo 968 asmenys. Tai reiškia, kad 69 asmenys bandė žudytis ne vieną kartą. 2019 m. kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje užregistruotas bent vienas bandymas nusižudyti. Tai pat reiktų atkreipti dėmesį, kad į bandymų žudytis skaičiaus skaičiavimus neįtraukiami X65 TLK kodai, t. y. asmenys, kuriems nustatytas tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas alkoholiu.

Palangos m. sav., iš viso nuo 2014 m. iki 2019 m., bandė žudytis 45 asmenys (12 pav.).

12 pav. Bandymų žudytis (X60-X64, X66-X-84) atvejų skaičius 2014–2019 m.
(abs. sk.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

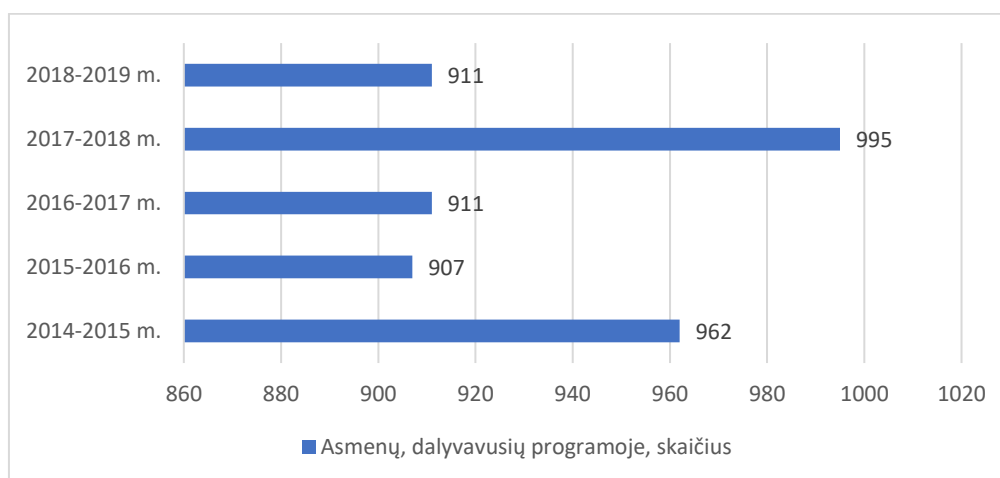
2019 m. Palangos m. sav. gyventojai bandė žudyti tyčia susižalojant aštriais ar bukais daiktais ir tyčia apsinuodijant medikamentais, biologinėmis ir cheminėmis medžiagomis. Tyčinio susižalojimo aštriais ar bukais daiktais (X78-X79) – 4 atvejai. Tyčinio apsinuodijimo medikamentais, biologinėmis ir cheminėmis medžiagomis (X60-X69) taip pat 4 atvejai.

3.1.3. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje ir gimdos kaklelio vėžio

Krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programa skirta moterims nuo 50 iki 69 metų amžiaus. Šio amžiaus moterims kartą per 2 metus nemokamai gali būti atliekamas mamografinis tyrimas. Lietuvoje 2018–2019 m. 52,9 proc. minėto amžiaus moterų atlikta mamograma (225 821 50–69 m. moterims). Pasitikrinsiu moterų dalis Lietuvos savivaldybėse pasiskirsčiusi nevienodai. Mažiausiai šia prevencine programa pasinaudojo Rietavo r. sav. (16,8 proc.), daugiausiai – Alytaus m. sav. (72,3 proc.).

Palangos m. sav. 2018–2019 m. šia programa pasinaudojo 1 055 moterys. Palangos m. sav. rodiklis (36,0 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (52,9 proc.), todėl jis patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2017 m. programoje dalyvavo 32,4 proc. moterų, 2018 m. – 34,7 proc. Nuo 2017 m. stebimas didėjantis dalyvių skaičius programoje, tačiau lyginant su Lietuva, Palangos m. sav. vis dar patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

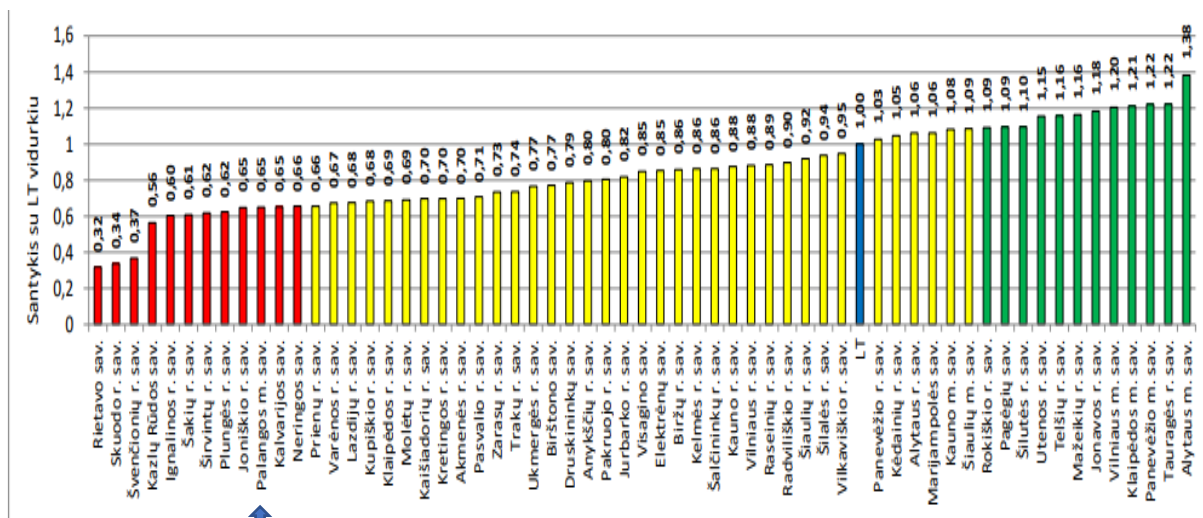
Lyginant 2018–2019 m. duomenis su 2017–2018 m. duomenimis asmenų, dalyvavusių atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje, padidėjo 6 proc. (13 pav.).

13 pav. Tikslinės populiacijos asmenų, dalyvavusių atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2014–2019 m., skaičius

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lyginant su Lietuvos vidurkiu Palangos m. sav. rodiklis – 0,65. Rodiklis apskaičiuojamas savivaldybės reikšmę padalinus iš Lietuvos reikšmės (14 pav.).

14 pav. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2018–2019 m. Savivaldybės santykis su Lietuvos vidurkiu

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Palangos m. sav. ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose 2019 m. aptarnaujamų 50–69 metų moterų buvo 3 363. Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje per ataskaitinį laikotarpį planuota patikrinti 1 680 moterų, tačiau mažiau nei pusę asmenų (36,8 proc. nuo planuotų patikrinti) buvo informuoti apie galimybę dalyvauti programoje (4 lentelė).

4 lentelė. Informavimo paslaugos dėl atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programos vykdymas 2017–2019 m. Palangos m. sav. (proc. nuo planuojamų patikrinti per ataskaitinį laikotarpį)

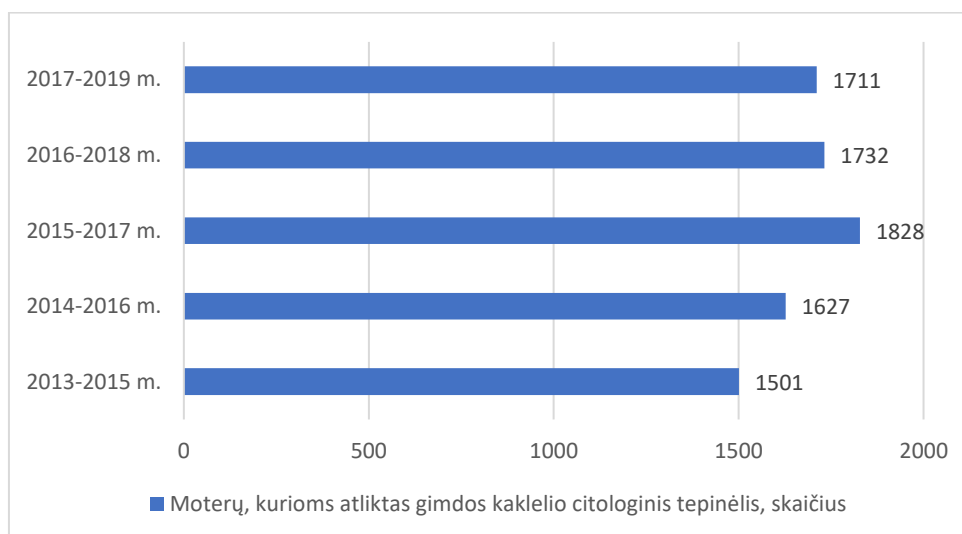
Palangos m. sav. pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigos	Prie ASPI prirašytų moterų (50–69 m. imtinai) skaičius (sausio 1 d. duomenimis)	Planuojama patikrinti per ataskaitinį laikotarpį	Asmenys, informuoti apie galimybę dalyvauti programoje	
			skaičius	proc. nuo galinčių dalyvauti programoje
VšĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centras (Palangos poliklinika)	1 678	840	324	39 proc.
IĮ S. Kulikauskienės Bendrosios praktikos gydytojo centras	1 657	828	294	36 proc.

Šaltinis: Klaipėdos teritorinė ligonių kasa

Gimdos kaklelio vėžio ankstyvosios diagnostikos programa skirta moterims nuo 25 iki 60 metų. Šio amžiaus moterys kartą per 3 metus gali nemokamai pasitikrinti dėl gimdos kaklelio vėžio. Iš viso 2017–2019 m. 385 389 (56,4 proc.) tikslinės populiacijos moterims atliktas gimdos kaklelio citologinis tepinėlis. Mažiausiai šia prevencine programa pasinaudojo Kupiškio r. sav. (30,6 proc.), daugiausiai – Visagino sav. moterys (76,9).

2017–2019 m. Palangos m. sav. gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių programoje dalyvavo 1711 moterų. Palangos m. sav. rodiklis (46,3 proc.) yra mažesnis

už Lietuvos rodiklį (56,4 proc.), todėl patenka į raudonąją zoną.). Lyginant 2017 m. duomenis su 2019 m. duomenimis, 25–60 m. moterų skaičius, kurioms buvo atliktas gimdos kaklelio citologinio tepinėlio paėmimas ir(ar) ištyrimas sumažėjo 6,4 proc. (15 pav.).

15 pav. 25–60 m. moterų skaičius, kurioms 2013–2019 m. buvo atliktas gimdos kaklelio citologinio tepinėlio paėmimas ir (ar) ištyrimas

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Palangos m. sav. ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose 2019 m. aptarnaujamų 25–59 metų moterų buvo 4 657. Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, finansavimo programoje per ataskaitinį laikotarpį planuota patikrinti – 1 548, tačiau mažiau nei ketvirtadalis asmenų (22 proc. nuo galinčių dalyvauti programoje) buvo informuoti apie galimybę dalyvauti programoje (5 lentelė).

5 lentelė. Informavimo paslaugos dėl gimdos kaklelio piktybinių navikų profilaktikos vykdymas 2017–2019 m. Palangos m. sav. (proc. nuo planuojamų patikrinti per ataskaitinį laikotarpį)

Palangos m. sav. pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigos	Prie ASPI prirašytų moterų (25–59) m. imtinai) skaičius (sausio 1 d. duomenimis)	Planuojama patikrinti per ataskaitinį laikotarpį	Asmenys, informuoti apie galimybę dalyvauti programoje		Citologinio tepinėlio paėmimo paslauga	
			skaičius	proc. nuo galinčių dalyvauti programoje	skaičius	proc. nuo galinčių dalyvauti
VšĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centras (Palangos poliklinika)	1 955	648	411	63 proc.	268	41 proc.
IĮ S. Kulikauskienės Bendrosios praktikos gydytojo centras	2 659	888	641	72 proc.	254	29 proc.

Šaltinis: Klaipėdos teritorinė ligonių kasa

IV. IŠVADOS

1. Gyventojų skaičius Palangos m. sav. nuo 2018 m. kasmet didėja. Palangos m. sav. žymiai išaugo vyresnių nei 55 amžiaus moterų ir vyrų skaičius lyginant su 2015 m., o sumažėjo jaunesnio nei 55 metų amžiaus asmenų dalis. Palangos m. sav. aktualus gyventojų senėjimo klausimas, kaip ir daugelyje kitų Lietuvos savivaldybių.

2. 2019 metais Palangos m. sav. natūralios gyventojų kaitos rodiklis buvo neigiamas (-4,2/1000 gyv. t. y. -66 asmenys). Viso per 2019 m. gimė 150 kūdikių, o mirė 216 asmenų.

3. 2019 m. į geriausių rodiklių grupę (žalioji zona) pateko 14 rodiklių, blogiausių (raudonoji zona) – 15 rodiklių.

4. Geriausiai Palangos m. sav. sekasi įgyvendinti pirmąją Lietuvos sveikatos programos tikslą „Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį“.

5. Nuo 2015 m. sparčiai daugėja susižalojimų dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 100 000 gyventojų Palangos m. sav. 2017 m. Palangos m. sav. rodiklis net 1,4 karto viršijo Lietuvos vidurkį. 2018 m. ir 2019 m. rodiklis pateko į blogiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). Remiantis atliktais moksliniais tyrimais ir rodiklių analize, tai galima būtų susieti su gyventojų senėjimo problema.

6. 2019 m. Palangos m. sav. nusižudė 3 asmenys. Du iš jų 4-ių dienų intervalu. Bandymų žudytis skaičius Palangos m. sav. 2019 m. buvo 6 atvejai. 2018 m. atvejų nebuvo. Galima daryti prielaidą, kad iki šiol Palangos m. sav. vykdyta savižudybių prevencijos sistema turi būti tobulinama. Svarbus aspektas 2019 m. – 2 asmenys, iš nusižudžiusių, buvo darbingo amžiaus vyriškos lyties gyventojai.

7. Nors Palangos m. sav. asmens sveikatos priežiūros įstaigose informavimo paslauga dėl prevencinių programų auga, lyginant savivaldybės santykį su Lietuvos vidurkiu, situacija rodo, kad vis dar nepakankama dalis Palangos m. sav. gyventojų dalyvauja krūties vėžio ir gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų finansavimo programoje.

V. REKOMENDACIJOS

Visuomenės sveikatos stiprinimas yra kompleksinis skirtingų įstaigų kryptingas judėjimas žmonių sveikatos labui. Bendras žmonių suvokimo didinimas apie fizinį aktyvumą, sveiko gyvenimo būdo propagavimą gali atnešti naudos ekonomine, socialine, fizine sveikatos prasme.

Siekiant geresnės Palangos m. sav. gyventojų sveikatos būklės, mažinant sveikatos netolygumus, mirtingumą nuo išorinių mirties priežasčių ir lėtinių ligų, būtinas bendradarbiavimas tarp visų sektorių ir sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas. Toliau pateikiamos rekomendacijos savivaldybės prioritetinių sričių gerinimui.

Palangos m. sav. administracijai:

- Skatinti visuomenės sveikatos ir asmens sveikatos priežiūros bei kitų sektorių bendradarbiavimą, kompleksiskai spręsti savivaldybės gyventojų sveikatos problemas.
- Gerinti savižudybių prevencijos sistemą: išanalizuoti esamą situaciją, įvertinti pagrindinius jos trūkumus, surinkti rekomendacijas iš kitų šalių bei, remiantis visa šia informacija, bendradarbiaujant su Palangos m. sav. visuomenės sveikatos biuru parengti Palangos m. sav. savižudybių prevencijos modelį (algoritimą).
- Parengti prevencinių programų vykdymo algoritmus ir priemones, kurie užtikrintų tikslinių grupių asmenų aukštą kvietimų lygį (pvz.: asmeninius kvietimus, mobiliąsias programėles).

Palangos m. sav. bendruomenės sveikatos tarybai:

- Atsižvelgiant į svarbiausias gyventojų sveikatos problemas, nustatyti Visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos finansuojamų projektų prioritetines sritis.

Asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms:

- Užtikrinti kokybiškas ir prieinamas visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas Palangos m. sav. gyventojams. Gerinti gyventojų sveikatos raštingumą, vykdyti visuomenės švietimą per vietines informavimo priemones, didelį dėmesį skiriant prioritetinėms sveikatos

problemoms. Teikti mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, įgūdžių ugdymą ir ligų profilaktiką, mažinti neigiamos informacijos poveikį visuomenės sveikatai.

- Siekiant sumažinti vyresnio nei 65 m. amžiaus asmenų griuvimų riziką organizuoti daugiau fizinio aktyvumo užsiėmimų, skirtų raumenų stiprinimo ir judesių koordinacijai lavinti.
- Stiprinti bendradarbiavimą tarp Palangos m. sav. esančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų ir Palangos m. sav. visuomenės sveikatos biuro.
- Vykdyti psichikos sveikatos stiprinimą ir užtikrinti savižudybės prevencijos paslaugų plėtrą savivaldybėje įtraukiant visų amžiaus grupių asmenis.
- Organizuoti savižudybių intervencijos ir prevencijos mokymus asmenims patyrusiems artimojo savižudybę.
- Mokyti moksleivius nuo 16 metų kaip atpažinti savižudybės riziką patiriančio žmogaus elgesio ženklus, tinkamai reaguoti bei nusiųsti pagalbos.
- Didinti valstybinių profilaktinių programų įgyvendinimo mastą ir profilaktiškai pasitikrinti pakviesti ne mažiau kaip 80 proc. nustatyto amžiaus grupės gyventojų.

Palangos m. sav. gyventojams:

- Reguliariai lankytis pas savo šeimos gydytoją, profilaktiškai tikrintis savo sveikatą ir dalyvauti valstybės finansuojamose prevencinėse programose, siekiant padidinti ankstyvą ligų diagnostiką.
 - Aktyviai dalyvauti Palangos m. sav. visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose renginiuose.
-